

สารบัญ

บทที่ 1	สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสังคม	1
1.	สภาพภูมิศาสตร์	1
1.1	อาณาเขต	1
1.2	ลักษณะภูมิอากาศ	3
2.	ทรัพยากรธรรมชาติ	4
2.1	ทรัพยากรดิน	4
2.2	ทรัพยากรน้ำ	4
2.3	ทรัพยากรป่าไม้	6
2.4	แร่ธาตุ	6
3.	สภาพแวดล้อม	6
4.	ประชากร	7
5.	อาชีพ	10
5.1	เกษตรกรรม	11
5.2	อุตสาหกรรม	12
5.3	พาณิชยกรรม	13
6.	การปกครอง	14
6.1	ความเป็นมา	14
6.2	การแบ่งเขตการปกครอง	16
6.3	เขตการเลือกตั้ง	16
7.	การบริการด้านสาธารณสุข	20
8.	การบริการด้านสาธารณูปการ	20
8.1	ไฟฟ้า	20
8.2	ประปา	20
8.3	โทรศัพท์	20
8.4	การไปรษณีย์	20
9.	การคมนาคม	21
9.1	การคมนาคมทางรถยนต์	21
9.2	การคมนาคมทางรถไฟ	21
9.3	การคมนาคมทางอากาศ	21

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฯ.

10. การศึกษา	21
10.1 ประวัติการจัดการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่	21
10.2 การจัดการศึกษาในปัจจุบัน	23
บทที่ 2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น	27
1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์	27
1.1 สถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมือง	29
1.2 ระบบระบายน้ำ	32
1.3 พื้นที่ทำการเกษตร	33
1.4 ความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเมือง	33
1.5 ผังเมืองกับทักทายเมือง	36
1.6 เมืองโบราณบริเวณเชิงคอยสุเทพ	41
2. ลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์	47
2.1 สมัยราชวงศ์มังราย	48
2.2 สมัยพม่าปกครอง	51
2.3 สมัยเมืองประเทศราช	52
บทที่ 3 มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น	61
1. มรดกทางธรรมชาติ	61
1.1 ป่าไม้	61
1.2 พืชพันธุ์ไม้	66
1.3 สัตว์ป่า	70
1.4 แร่ธาตุ	73
2. มรดกทางวัฒนธรรม	75
2.1 โบราณวัตถุสถาน	75
2.1.1 วัดต่างๆ และสิ่งสำคัญภายในวัด	75
2.1.2 เตาเผาอินทขิลและเตาเผาสันกำแพง	99
2.1.3 แหล่งโบราณคดี	101
2.1.4 ย่านประวัติศาสตร์	105
2.1.5 แหล่งอุตสาหกรรม	109
2.1.6 สถาปัตยกรรมดีเด่น	109

2.1.7	รูปปั้นและอนุสาวรีย์	112
2.1.8	สิ่งสำคัญคู่บ้านคู่เมือง	114
2.2	ศิลปหัตถกรรม และงานช่างท้องถิ่น	116
2.2.1	ประติมากรรม	116
2.2.2	จิตรกรรม	123
2.2.3	สถาปัตยกรรม	129
2.2.4	หัตถกรรม	136
2.3	ภาษาและวรรณกรรม	152
2.3.1	ภาษาพูด	152
2.3.2	ตัวอักษร	154
2.3.3	วรรณกรรม	154
	วรรณกรรมมุขปาฐะ	
	วรรณกรรมลายลักษณ์	
	วรรณกรรมพุทธศาสนาและชาดก	
2.4	การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี	164
2.4.1	การละเล่นพื้นบ้าน	164
	การละเล่นของเด็ก	
	การละเล่นของผู้ใหญ่	
2.4.2	ดนตรีพื้นบ้าน	167
2.4.3	นาฏศิลป์-การรำฟ้อน	171
2.5	ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรม	174
2.5.1	ศาสนาพุทธ	174
2.5.2	ศาสนาอิสลาม	179
2.5.3	ศาสนาคริสต์	183
2.5.4	ศาสนาฮินดู	186
2.5.5	ศาสนาซิกข์	186
2.6	ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	188
2.6.1	ความเชื่อของชาวเชียงใหม่	188
2.6.2	จารีตประเพณี	189
2.6.3	ขนบประเพณี	

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฯ.

บทที่ 4 ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่น	213
1. การทำมาหากิน	214
2. การจัดการทรัพยากร	215
3. การกินอยู่	216
4. ภาษาและวรรณกรรม	219
5. ศาสนาและประเพณี	221
6. การรักษาโรค	223
7. ศิลปกรรม	225
บทที่ 5 เอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่	229
1. เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ	229
1.1 สิ่งที่มีอยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์	229
คอยอินทนนท์	
คอยสุเทพ	
คอยอ่างขาง	
1.2 ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ	231
ออบหลวง	
น้ำพุร้อน	
ถ้ำเชียงดาว	
1.3 พืชพันธุ์ไม้	234
กุหลาบพันปี	
ดอกเอื้อง	
ต้นยาง	
1.4 สัตว์	236
ช้าง	
ควางผา	
1.5 ทรัพยากรอื่นๆ	238
บ่อน้ำมันฝาง	
2. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม	239
2.1 ภาษาถิ่น	239

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฯ.

2.2 ประเพณี	239
ประเพณีขึ้นปี๋	
ประเพณีปีใหม่เมือง	
2.3 ศิลปกรรม	240
2.4 ศิลปหัตถกรรม	240
2.5 อาหารการกิน	241
บทที่ 6 บุคคลสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่	243
1. บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์	243
2. บุคคลสำคัญทางศาสนา	249
3. บุคคลสำคัญทางวัฒนธรรม	257
3.1 ศิลปินแห่งชาติ	257
3.2 ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม	261
บทที่ 7 พระมหากษัตริย์คุณในการพัฒนาท้องถิ่น	267
แนวพระราชดำรินในด้านต่างๆ ที่มีต่อจังหวัดเชียงใหม่	
1. แนวพระราชดำรินด้านการศึกษาและสังคม	269
2. แนวพระราชดำรินด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	270
2.1 แนวพระราชดำรินด้านน้ำและชลประทาน	
2.2 แนวพระราชดำรินเกี่ยวกับดิน	
2.3 แนวพระราชดำรินด้านการป่าไม้	
3. แนวพระราชดำรินเกี่ยวกับการพัฒนาชาวเขา	276
4. แนวพระราชดำรินเกี่ยวกับการเกษตร	277
4.1 การเกษตรทฤษฎีใหม่	
4.2 การปลูกข้าวไร่	
4.3 การปลูกกาแฟ	
4.4 การเพาะเห็ด	
4.5 การปลูกหม่อนไหม	
4.6 การปลูกพืชเมืองหนาว	
4.7 การส่งเสริมการเกษตร	

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฯ.

5. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับงานพัฒนาสหกรณ์	279
5.1 โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง	
5.2 โครงการธนาคารข้าว	
5.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	
6. แนวพระราชดำริด้านเทคโนโลยีและวิศวกรรมศาสตร์	280
6.1 โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป	
6.2 โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
7. แนวพระราชดำริด้านสังคมสงเคราะห์	280
7.1 คุณธรรมและการปลูกจิตสำนึก	
7.2 การส่งเสริมการศึกษา	
8. การดำเนินงานสืบเนื่องจากพระราชประสงค์และพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในจังหวัดเชียงใหม่	281
8.1 โครงการหลวง	
8.2 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
8.3 โครงการพระราชดำริที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่	
 บรรณานุกรม	 295